

To WALK IN HIS WAYS - פרשת עקב

דברים י: יב (עקב): ועתה ישראל מה ד' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה את ד' אלוקיך ללכת בכל דרכיו ולהאבה אתו ולעבד את ד' אלוקיך בכל לבבך ובכל נפשך

דברים כח:ח: יקימך ד' לו לעם קדוש כאשר נשבע לך כי תשמר את מצות ד' אלוקיך והלכת בדרכיו¹

דברים כח:ט: וראו כל עמי הארץ כי שם ד' נקרא עליך ויראו ממך

אור החיים: כי כל זמן שהאדם שומר עצמו מהעבירות אין צלם אלוקים עובר מעל פניו וכל הנבראים, אדם ובהמה, מזדעזעים ממנו משא"כ המתעב מעשיו מעבירין ממנו הצלם וכמאמר קין והיה כל מוצאי וכו' ובהמה, מזדעזעים ממנו משא"כ המתעב מעשיו מעבירין ממנו הצלם וכמאמר קין והיה כל מוצאי וכו'

Like our relationship with other people, our relationship with HaSh-m can be expressed in many different ways. We pray to Him, study His Torah, obey His Will and generally try to get close to Him. Of course, being that G-d is infinitely far away, no matter how close we get, He is still infinitely far away². Our relationship with G-d, then, is not to be measured by how close we are to good – in the sense of some objective spiritual position; rather it is to be measured by how close we are moving towards Him from our starting point³.

True, that in this world, the rabbi is to be given more honor than the unlearned Jew. True, that we measure ourselves against the eternal standards of Mitzvah-observance. True too, those who have purified their character are to be more admired than those whose anger or selfishness trickle through. But G-d in Shamayim uses a different yardstick and that yardstick is the amount of spiritual growth we undertake towards those objective standards – not the spiritual level we find ourselves on⁴. We all have our own starting points, our own challenges – mental, emotional, physical, family G-d expects us to take that starting point and to grow towards Him. Hence the Rambam regarded a righteous man who had to overcome his instincts to the contrary as greater than one who was naturally in harmony with the Torah⁵.

The growth creates a spiritual momentum. And it is that momentum which we are looking to maintain. It is true, that the objective fulfillment of the Mitzvah itself produces holiness, even in this world, and one who has not yet reached the point of such observance will lose out on that spirituality. But, it is also true that a great rabbi who is no longer growing – who is just holding onto his spiritual level with aspirations elsewhere is, in some sense, spiritually fossilized, while someone just starting out on his Torah journey, who is full of spiritual leaps and bounds and who yearns for spiritual greatness is spiritually alive, and will feel his G-d connection all the more easily⁶.

The movement through spirituality moves us towards G-d and thereby connects us with Him, the Ultimate Source of spirituality, even though He is an infinity away.

¹חינוך מצוה תר"א

²עיין ההארה הבאה

³מכתב מאליהו, קונטרס הבחירה – שכל אדם יש לו את נקודת הבחירה שלו ושם מונח עבודתו ולפי זה נמדד.

⁴פחד יצחק

⁵רמב"ם, שמונה פרקים (הקדמה לפרקי אבות)

⁶פחד יצחק

There is, however, an additional requirement in connecting with HaSh-m. We move towards Him, but we must also harmonize ourselves with His actions¹. This is the Mitzvah of "והלכת בדרכיו", walking in His ways². For, if we are not in harmony with the way He acts (manifests) in this world, that dissonance will distance us from Him in turn.

Certainly, we cannot imitate HaSh-m's essence. In fact, we cannot even know about His essence. We can but say a few general principles of His essence³. HaSh-m's manifestation in the world, however, is a different matter. The Sages tell us:

Just as He is merciful so should you be⁴.

Just as He clothes the naked, visits the sick and buries the dead, so should you⁵.

Just as He is holy and righteous, so should you be⁶.

Imitating G-d's ways clearly has the goal of helping us become more G-d-like,⁷ and being more G-d-like reveals a great secret of the universe: that man can be a partner with G-d in running the world⁸. We imitate Him not only in character traits and actions, but also in engaging in what is called תקון עולם –literally in fixing this world. We are His creation

¹חכמה ומוסר (רב שמחה זיסל) ח"א מאמר יד: כי איך יכול קרוץ מחומר להיות קרוב אליו יתברך, ומלאכי מעלה שואלים זה לזה איה מקום כבודו, אבל חז"ל בקדושתם הודיעו לנו, במה יתקרב האדם אליו ית' – הדבק במדותיו וכו'

²רמב"ם ספר המצוות עשה ח: הוא שצונו להדמות בו יתעלה לפי יכולתו

חינוך (תרי"א בסוף): ועובר על זה ואינו משתדל להישר דרכיו ולכבש יצרו ולתקן מחשבותיו ומעשיו לאהבת הקל ולקיים המצוה הזאת בטל עשה זה

³The חינוך writes here that G-d's מדות are משל על דרך משל. Even when we use terms like "He is the ultimate good", we are really extending our notions of good and saying that He is much more than that. But the truth is that G-d's giving and goodness is of an order that cannot be understood by mere extension out of our own notions:

שאין בנו כח ודעה להשיג גדל מעלתו ורב טובו ולא בכל הנבראים (חינוך תרי"א)

The *Daas Tevunos* points out that using a negative statement also does not work. Saying that G-d is not at all cruel, that He doesn't have a body, or that He does not need anything from any outside source, still tells us very little about what the opposite of that is. (The one exception to this is that there is nothing other than Him. The whole *Daas Tevunos* is dedicated to explaining this theme.) Some of the terms we use about G-d, that He is perfectly good, a perfect unity, perfectly whole, etc. are terms which are true but far removed from any real understanding. The meforshim have also shown that the names of G-d do not describe His essence; rather, they are manifestations outside of His essence. (See the Kuzari, מאמר שני ב-ח, and the Sefer HaChinuch here, מצוה תרי"א.)

⁴מה הוא נקרא רחום אף אתה היה רחום, מה הקב"ה נקרא חנון אף אתה היה חנון (רמב"ם שם ע"פ הספרי סוף עקב) ובגמ' שבת (קלג ע"ב) דרשינן זה קלי ואנוהו להידור מצוה שצריך לולב נאה שופר ציצית נאה וכו' אבא שאול אומר מה הוא חנון ורחום אף אתה חנון ורחום

⁵סוטה דף יד ע"א: אמר רבי חמא בר' חנינא מאי דכתיב אחרי ד' אלוקיכם תלכו וכו' אפשר לו לאדם ללכת אחרי הקב"ה אלא מה הקב"ה מלביש ערומים אף אתה הלבש ערומים, מה הקב"ה מבקר חולים אף אתה תבקר חולים מה הקב"ה קובר מתים אף אתה תקבור מתים מה הקב"ה מנחם אבלים אף אתה תנחם אבלים

⁶רמב"ם שם: מה הקב"ה נקרא צדיק אף אתה היה צדיק, מה הקב"ה נקרא חסיד אף אתה היה חסיד ושם ה' ו: ועל דרך זו קראו הנביאים לקל בכל אותן הכינויין ארך אפיים ורב חסד צדיק וישר ותמים גבור וחזק וכיוצא בהן. להודיע שהן דרכים טובים וישרים וחייב אדם להנהיג עצמו בהן ולהדמות אליו כפי כחו.

⁷וג"כ: למען יזכו לטוב כי חפץ חסד הוא (חינוך תרי"א)

⁸דעת תבונות (עמ קסח): ותראי כמה גדול חלק הבורא ב"ה אל הצדיקים שחשבם לשותפים אליו, וכמו שארז"ל (זוהר ח: א, ה.): "עמי (פתח תחת העינין) אתה – עימי אתה". כי באמת חלק הניחו להם בתיקונו של עולם ושכלול הבריאה.

partners in completing the world¹ and there is nothing which brings Him more joy than this.

Imitate G-d's ways! Develop your character to become more giving, more merciful ... more G-d-like².

But there is another way the Sages describe this Mitzvah³: He clothes the naked (the first Man and Woman)⁴, visits the sick (Avraham)⁵, consoles the mourners (Yitzchak over the loss of Avraham)⁶ and buries the dead (Moshe)⁷. G-d's "traits" (חנוך, רחום, חנון), are translated by His giving – giving in every way⁸. We are commanded to give because of the value of the person – giving in every way⁹ (בין אדם לחבירו) ואהבת לרעך כמוך. And we are commanded to give as an expression of our relationship with G-d – והלכת בדרכיו (בין אדם למקום)¹⁰.

Two things emerge from this list: Firstly, we see that G-d's actions in this world are acts of giving¹¹; secondly, we harmonize ourselves with G-d's actions in this world, not by

¹ שם: עד שנמצא תיקון הבריאה מחולק בין הקב"ה והצדיקים, שאינו נשלם אלא בשניהם.

² כהספרי (רמב"ן השגות על ספר המצוות של הרמב"ם שרש א)

³ סוטה יד.

⁴ בראשית ג: ויעש ד' אלוקים לאדם ולאשתו כתנות עור וילבשם

⁵ בראשית יח: וירא אליו ד' באלוני ממרא

⁶ בראשית כה: ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלוקים את יצחק בנו

⁷ דברים לד: ויקבר אותו בגיא

⁸ כהגמ" בסוטה דף יד ע"א (רמב"ן שם והוסיף שהרמב"ם תפס כלשון הספרי ואילו הבה"ג תפס כלשון הגמ"י)

ספר החינוך תרי"א: שנצטוונו ... להטות כל דברינו אשר בינינו ובין זולתנו, על דרך החסד והרחמים וגו'

רמב"ם ספר המצוות שם: שענינו להדמות בפעולות הטובות והמדות החשובות שיתואר בהם הקל תעלה על צד המשל יתעלה על הכל עילוי רב וכל אלה פעולות של חסד

⁹ ויש נבון גדול מהנ"מ בין שני המצוות. כתב הרמב"ן (השגות על שרש א) שהם נכללים בואהבת לרעך כמוך וכן כתב הרמב"ם בהל' אבילות פי' יד ה"א שכל אלה הם מצוות דרבנן ומלבד זה נכללים בואהבת לרעך כמוך. וכתב הפחד יצחק שכל העושה מעשה של חסד עושה מצוה של בין אדם לחבירו של ואהבת לרעך כמוך וגם מצוה של בין אדם למקום של והלכת בדרכיו. וא"ת למה לי תרתי? וי"ל שיש בזה משאין בזה דמצוות והלכת בדרכיו כוללת ג"כ תיקון המדות משא"כ ואהבת לרעך כמוך, ואילו ואהבת לרעך מראה שאופן הקיום ומקור השאיפה לתת לחבירו הוא שארצה לחבר שלי כל מה שיש לי (וכמו שהסביר הרמב"ן פרשת קדושים שם דכתיב ואהבת לרעך ולא כתיב ואהבת רעך) משא"כ מוהלכת בדרכיו מקור השאיפה שלי הוא דמוי הנוצר ליוצרו וצריך שתי השאיפות האלה. (וגם בא ואהבת להרחיב את החסדים להזולת בלי הגבלה שכל מה שאני מבין שהוא צורך האדם נכלל בואהבת).

והרמב"ן (על ספר המצוות סוף שורש א – דף מד במהדורת פרנקל): שהרמב"ם הולך כהספרי (היינו שמצוה היא לעבוד על המדות) [משא"כ הבה"ג שאוחז כהגמ"י בסוטה (שהמצוה היא לעשות פעולות של חסד)] אבל אין זה פשוט כי הנה החינוך כתב שהמצוה כוללת גם מעשים ומחשבות וז"ל שם: ועובר על זה ואינו משתדל להישיר דרכיו ולכבוש יצרו ולתקן מחשבותיו ומעשיו לאהבת הקל ולקיים המצוה הזאת, ביטל עשה זה. עכ"ל

ואע"פ שבהלכות דעות (פ"א) הרמב"ם רק מזכיר מדות ולא מעשים, בספר המצוות שלו גם הוא הזכיר מעשים. (וכידוע שעל פי רוב החינוך הולך לפי שיטת הרמב"ם). וא"כ דמצוה זו כוללת כל המעשים והמחשבות ומדות, קשה למה לא הוי מצוה כוללת דכל פעם שאינו מקיים מצוה אחרת עובר גם על מצוה זו. וכבר כתב הרמב"ם בשורש ד שמצוה כוללת אינה נמנית במנין המצוות וכמו מצוות קדושים תהיו. אבל כל מוני המצוות מנו את מצוה זו. והשיב הרב אברהם בן הרמב"ם (שו"ת סג, מובא בספר המצוות מהדורת פרנקל על מצוה ח) שהמצוה הזאת שייכת לדברי הרשות אבל לא למצוות.

ובספר פרח מטה אהרון (של הרב אהרון סולובייצק – על ספר המדע דף 70) תירץ באופן אחר. והיינו שלפי הרמב"ם המצוה היא באמת רק לעבוד על המדות (מה שהוא קורא שם חובות הלבבות) אבל המדות טעונים הבעה בהלמעשה. יוצא שהמעשה הוא תוצאה של המצוה ולא עצם הצווי.

ובאופן קצת אחר כתב הרב שטורנבוך (ספר דעת ומחשבה על הלי' דעות והלי' ע"ז של הרמב"ם) שם (הלי' דעות הלי' ו) כתב שהמצוה היא בעצם לתקן את המדות אלא שהמצוה של זה קלי ואנוהו בא לאמר לנו לייפות את המצוה עם פעולותינו (ע"פ שבת קלג ע"ב)

¹⁰ פחד יצחק

¹¹ מהר"ל נתיב החסד פ"א (דף קמח קטע המתחיל ובפרק): ומה שעל ידי המדה הזאת [של חסד] בפרט אפשר להתדמות לבוראו,

meditating or by celibacy, nor even by praying to Him or studying His Torah (though the latter two have a significant place in Judaism). We imitate Him by doing things which we might have thought have to do with being a nice guy, but have nothing to do with holiness. However, we are dead wrong, and it is the Mitzvah of והלכת בדרכיו which comes to disabuse us of that idea.

It was Avraham who was first to discover and then teach the ד' דרך¹. Avraham's culminating act of holiness, one which the Sages describe as greater than prophecy itself, was to run out and meet a bunch of heathen idolaters, wash their feet and serve them food and drink – hardly the stuff of high spiritual trips we might think. In fact, there were models for Avraham Avinu of great kabbalists, high and spiritual people² – models which Avraham rejected. “G-d has enough Angels in Shamayim,” he reasoned³. “Can I possibly add to the world by being angel one million and one, leaving the rest of the world to despair and alienation⁴? He did not create me as a human in order to be an Angel, but to be something greater than that.” And how right he was⁵! It was Avraham, his hands dirtied with the dust of idolatry, who became the forefather of the Jewish people; not the holy Shem, Chanoch or Ever⁶.

Avraham Avinu's culminating act of giving, his running out to meet the three Angels whom he mistook as people, shows this principle very well. Avraham Avinu was in the middle of a prophetic conversation with G-d when the guests showed up. Faced with a choice between a prophetic revelation and an act of hospitality to idolaters, Avraham chose the latter. Amazingly, G-d, told to hang on line while something more important was being done,

מפני שזאת המדה היא מה שעושה האדם בעצמו ... ואילו המשפט הוא מחוייב לעשות ... וכן [אפילו במדת] הרחמים כאשר יש עני ומרחם עליו ונותן צדקה אין בכל זה שיאמר שהולך בדרכי ד' יתברך כי אם לא היה העני בצרה אפשר לא היה עושה.

ובחידושי אגדות סוטה דף יד ע"א (דף נח ד"ה הלוך): מה שאמר דוקא הלוך אחר מדותיו לעשות חסד ולא לעשות משפט, כי אי אפשר שיהיה עושה משפט כמו שעושה השי"י, רק גמילות חסד דבר זה ראוי אל הכל, אבל מדת המשפט אין יחוס משפט האדם אל משפט השי"י, שהרי אפשר שיטעה האדם ממשפט ולכך עליו אין שייך לומר הלוך אחר מדותיו, רק בחסדי השי"י שייך לומר כך, כי החסד הוא שייך אל האדם ויכול האדם ללכת בדרכי השי"י ושייך בזה הלוך אחר מדותיו וכבר בארנו זה. ועוד כי אין נחשב שהולך אחר הקב"ה רק ע"י גמילות חסדים, שזאת המדה שעושה חסד וטוב והוא יתברך הטוב הגמור, ומפני זה דוקא במדה הזאת נקרא שהולך אחר השי"י בעצמו וזה עיקר.

¹ בראשית יח יט

² חתם סופר הקדמתו לשו"ת יורה דעה הנקראת פתוחי חותם וז"ל שם: כי באמת גם לפניו היה היו יחידי סגולה אשר ידעו את ה' ודעת דרכיו יחפצו ובהאבתו ישגו תמיד. מי לנו גדול מחנוך אשר מעוצם תשוקתו ודביקותו בה', נתפרדה החבילה חברת ארבע היסודות, חדל מלהיות אדם ונתעלה להיות כאחד מצבא מרום ממרום העומדים את פני המלך לשרתו

³ חתם סופר שם: ולא מצינו באברהם אע"ה שנזדכך עפורריותו כל כך אך לא מצד פחיתות וחסרון נפשו לא הגיע אל המעלה הזו, לא, כי אם אע"ה היה עושה כאשר עשה חנוך להתבודד עצמו מחברת בני אדם התעלה גם הוא להיות ממלאכי א-ל. ואשר לא עשה כן, הוא כי התבונן בחכמתו כי לא באלה חפץ ה' שישלים האדם את נפשו לבד. ואת אנשי דורו ישאיר אחריו תרבות אנשים חטאים ומכעסי ה', כמקרה אשר קרה לדורו של חנוך דור המבול, הנסיון הזה לימד אותו כי טוב לאדם למעט בהשלמת נפשו, למען רבות כבוד ה' למעט את מורדיו ולהרבות עבדיו ויודעיו. כי מה יתן ומה יוסיף האדם אם יוסיף מלאך אחד על אלפי רבבות מלאכי מעלה, הלא ה' בורא וממציא כהנה וכהנה חדשים ובקרים.

⁴ חתם סופר שם: ואם כה יעשו יחידי סגולה בכל דור ודור, ימצא אחד מני אלף קדש לה' ורוב העולם מקולקל. הארץ תשם מרעת יושביה וחפץ הבריא תשאר מעל...

⁵ חתם סופר שם: והאוחז במדה זו מראה אהבתו אל ה' ביתר שאת וביתר עז, כי מדרך אוהב את המלך להתאמץ ולהשתדל בכל האפשר להכניס בני אדם תחת עול מלכותו. ולהרבות לו עבדים כיד המלך

⁶ חתם סופר שם: ולמה זה חיבה יתירה נודעת לאברהם אע"ה משאר אבות העולם שקרא אותו המקום בשם אוהבו! בירור ענין זה נודע לנו ממאמר השי"ת [בראשית י"ח]: כי ידעתי למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה' וגו' [ידעתי פי רשי"י לשון חבה]. הורה בזה כי נפלאות אהבת ה' לאברהם אע"ה על שלימד דעת את העם וקירבם לעבודתו, והיא שעמדה לו יותר מכל מעשה הטוב וזכות הנפש אשר היה לו לעצמו ... ויען כי זכה אע"ה למדה זו טרם ציוה ה' עליה. רק משכלו ומדעתו עמד בראש כל חוצות, בנה מזבחות וקרא בשם ה'. העמיד תלמידים הרבה, את הנפש אשר עשה בחרו, לכן לו יאות להקרא אוהבו של המלך ית"ש, זרע אברהם אוהבי, וכגמול נפשו השיב לו ה' וחלף אהבתו אל ה' היה אהבת ה' אליו, וזהו שהודיענו ית"ש באמרו כי ידעתי [אהבתיו] למען אשר יצוה את בניו ואת אחריו ושמרו דרך ה'.

patiently waited to continue His talk with Avraham Avinu. From this the Sages learn that:

גדולה הכנסת אורחים מקבלת פני שכינה

An action of chesed, of imitating and harmonizing ourselves with G-d, is greater and holier than a conversation with G-d, for what could be greater than actually becoming a partner in the creation process itself?

The Torah adds another dimension to this amazing insight: when we help to perfect and complete the world by giving, we perfect ourselves as well. This is why we see that the second expression of “walking in His ways” is to correct our character traits. Rav Chaim Vital, the great student of the Ari, understood that having good character so permeates a Jewish way of living that it is implicit in every Mitzvah we do¹.

The human being is such that it is difficult for us to work on the whole range of human qualities we have². Each one of us tends to focus on our strengths and maybe on our biggest weaknesses, but we are likely to leave out the whole gamut of human character in between. Most of us could probably say what our five greatest strengths are. If pressed, we could come up with our five greatest weaknesses. But very few would be able to say what the ten traits in the middle are. How are we supposed to work on ourselves if we cannot even come up with a list of our qualities?

The Torah has an answer for this: the mitzvah of *והלכת בדרכיו*. The Rambam writes extensively about how this mitzvah guides us in living a balanced life³, getting us to work on all aspects of ourselves. Following this *Way of G-d* is not just a Mitzvah but is a great source of goodness and blessing to the person⁴.

Judaism does not believe in being normal: normal is a term of comparison. Normal means being in the middle of the bell curve, a kind of average. In that sense, Jews are anything but normal. We are the mad nation of survival, the people who never feared breaking norms in order to set new standards: *עם לבדד תשכון*. Judaism may not believe in the normal, but it does believe in being balanced, in the *שביל הזהב*, the Golden Mean⁵. Remarkably, such balance is not an attempt at mediocrity; rather, it is a result of passionate pursuit of spirituality, of imitating G-d Himself.

When G-d explained to Avraham Avinu why He was choosing him and his descendants, G-d stated, "For I have known him that he would command his children and his

¹ היינו דהוי אחד מיסודות כל התורה כולה ולכן לא מנה אותו כאחד ממנין המצוות (מובא בעלי שור חי"א)

² עיין ברמב"ם, שמונה פרקים (הקדמה לאבות) פ' א-ג שמונה שם היקף תכונות האדם

³ רמב"ם פ"א ה' דעות ה' ה' (בסוף): ומצווין אנו ללכת בדרכים האלו הבינונים והם הדרכים הישרים שנאמר "והלכת בדרכיו"

ועיין עוד ברמב"ם ה' דעות פ' א, ושמונה פרקים פ"ד

הקשה ה' משה שטורנבוך שליט"א (ספר דעת ומחשבה) ואינו מובן שאטו דרכיו ית"ש בדרך בינונית, רק נראה שאצלו ית"ש הרחמנות וקדושה בתכלית הראוי לו יתברך, ולכן גם אנו בני אדם מצווין ללכת בדרכיו, והיינו בדרך הכי מעולה וזהו דרך הבינונית וגו'

⁴ רמב"ם, שם (ה' ז): ולפי שהשמות האלו נקרא בהם היוצר והם הדרך הבינונית שאנו חייבים ללכת בה נקראת דרך זו דרך ד' ... וההולך בדרך זו מביא טובה וברכה לעצמו שנאמר למען הביא ד' על אברהם את אשר דבר עליו (שם)

⁵ כך הגדירו את כוונת הרמב"ם כמה מפרשי זמנינו אמנם הרמב"ם עצמו לא השתמש במילה זו

household after him that they would keep the Way of G-d.”¹

If we will follow the whole Torah system, some of the Mitzvos will direct us toward giving and some of them will direct us towards self-restraint, some toward the right and some towards the left (with a slight emphasis towards chesed)². We ought not be angry people, but we should not become totally unresponsive³. We ought to live simply, but we need to know how to look after ourselves⁴. The overall effect is to avoid the unhealthy extremes⁵ and to become well-rounded and holy Torah personalities. The Rambam calls this the *midah beinonis*. This should not in any way be confused with mediocrity or compromise, as it is this that leads to the completion of a person.⁶

We are all unique, and we all have different personalities⁷. We were created in this way because there are different Tikunim that need to be perfected in the world. Therefore, we are all born unlike, even with different spiritual starting points⁸, and we continue to develop differences as a result of social and environmental factors, natural maturation processes and the way in which we develop ourselves⁹. The genius of the Torah system is to maintain and nurture our uniqueness without becoming egocentric and without our losing a sense of balance.

Overall, the Taryag Mitzvos demand that we focus on different things at different times. Rosh Hashanah is a time for an overview evaluation of ourselves and our basic relationship with G-d, Yom Kippur is a time for Teshuva – for reconnection and reinvigoration, Sukkos is a time of trust and joy, Chanukah causes us to focus on wisdom,

¹רמב"ם פ"א הל' דעות (הל' ז): שלמד אברהם אבינו לבניו שנאמר (בראשית יח) (יט) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריי ושמו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט למען הביא ה' על אברהם את אשר דבר עליו:

²רמב"ם שמונה פרקים פ"ד: שהתורה לא אסרה מה שאסרה ולא צותה מה שצותה אלא ... כדי שנתרחק מן הצד האחד יותר על צד ההרגל

³פ"א מהל' דעות הל' ד: לא יהא בעל חמה נח לכעוס ולא כמת שאינו מרגיש אלא בינוני. לא יכעוס אלא על דבר גדול שראוי לכעוס עליו כדי שלא יעשה כיוצא בו פעם אחרת

⁴שם: וכן לא יתאוה אלא לדברים שהגוף צריך להן ואי אפשר להיות בזולתן כענין שנאמר "צדיק אוכל לשובע נפשו" (משלי יג כח). ועיין שם ברמב"ם שהביא עוד דוגמאות

⁵רמב"ם הל' דעות פ"א הל' ג: שתי הקצוות הרחוקות זו מזו בכל דעה אינן דרך טובה.

⁶רמב"ם פ"א מהל' דעות הל' ד: הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם ... [כדן] שיהא שלם בגופו

שם: הדרך הישרה היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה מכל הדעות שיש לו לאדם והיא הדעה שהיא רחוקה משתי הקצוות ריחוק שוה ואינה קרובה לא לזו ולא לזו וגוי. עיין שם כל הל' ד שהאריך בזה

⁷הרמב"ם קורא למדות או תכונות האדם דעות. וז"ל (פ"א מהל' דעות פ"א): דעות הרבה יש לכל אחד ואחד מבני אדם וזו משונה מזו ורחוקה ממנה ביותר. יש אדם שהוא בעל חמה כועס תמיד. ויש אדם שדעתו מיושבת עליו ואינו כועס כלל ואם יכעס יכעס מעט בכמה שנים. ויש אדם שהוא גבה לב ביותר. ויש שהוא שפל רוח ביותר. ויש אדם שהוא בעל תאוה לא תשבע נפשו מהלך בתאוה. ויש שהוא בעל לב טהור מאד ולא יתאוה אפילו לדברים קטנים שהגוף צריך להן וגוי

⁸וז"ל ר' אהרון סוליביצ'יק (בספר פרח מטה אהרון על הל' דעות של הרמב"ם): בודאי שהמצוה של "והלכת בדרכיו" [שמצוה אותנו להיות קדוש] אינה שוה לכל בני אדם. בתחילה צריך יהודי להתרגל במדה של זהירות כפי כוחו. אם הצליח בהשגת המדה של זהירות אז הוא מחויב להרגיל עצמו במדה של זריזות, [וכפי הסדר של רב פינחס בן יאיר וכמו שביאר במסילת ישרים] ואם הצליח במדה של זריזות אז הוא מחויב להרגיל עצמו במדה של נקיות, ואם הצליח במדה של נקיות אז הוא מחויב להרגיל עצמו במדה של פרישות, ואם הצליח במדה של פרישות אז הוא מצווה להרגיל עצמו במדה של יראת חטא, ואם הצליח במדה של יראת חטא אז הוא מחויב להרגיל עצמו במדה של ענוה, ואם הצליח במדה של ענוה, אז הוא מחויב להרגיל עצמו במידה של חסידות, ואם הצליח במדה של חסידות, אז הוא מחויב להתרגל למדה של קדושה. ולכן כשהספרי אומר "מה הוא קדוש אף אתה היה קדוש" כוונת הספרי היא שכל אחד ואחד לפי מדרגתו צריך להיות קדוש קצת. וכן בשאר המדות של חנון, רחום וגומל חסדים.

⁹רמב"ם שם הל' ב: וכל הדעות יש מהן דעות שהן לאדם מתחלת ברייתו לפי טבע גופו. ויש מהם דעות שטבעו של אדם זה מכוון ועתידי לקבל אותם במהרה יותר משאר דעות. ויש מהן שאינן לאדם מתחלת ברייתו אלא למד אותם מאחרים או שנפנה להן מעצמו לפי מחשבו שעלתה בלבו. או ששמע שזו הדעה טובה לו ובה ראוי לילך והנהיג עצמו בה עד שנקבעה בלבו.

Pesach allows us to reflect on what real freedom means, and Shavuot reconnects us with the Torah itself. Similarly, some Mitzvos focus on the environment, others on our fellow man, others on G-d and still others on ourselves.

Weaving all these pieces together is the Mitzvah of *והלכת בדרכיו*. This Mitzvah is a principle underlying the total scope of the Torah. It is an implicit thread made explicit by directing us to fulfill the Golden Mean – *and you should walk in His ways*.